

Kommunförvaltningen

Mål M 4842-23

Nacka tingsrätt
Mark- och miljödomstolen

mmd.nacka.avdelning3@dom.se

Yttrande över SKB:s bemötande av yttranden avseende ansökan om tillstånd till vissa verksamheter och åtgärder vid Kärnbränsleförvaret

Östhammars kommun har, genom en underrättelse från Mark- och miljödomstolen vid Nacka tingsrätt den 21 december 2023, getts möjlighet att senast den 12 februari 2024 inkomma med synpunkter på de handlingar som Svensk Kärnbränslehantering AB (SKB) lämnade till domstolen den 19 december 2023.

Bakgrund

SKB lämnade den 30 juni 2023 in en ansökan om tillstånd enligt miljöbalken till vissa verksamheter och åtgärder vid Kärnbränsleförvaret i Forsmark. SKB lämnade samtidigt även in en begäran om tillstånd enligt miljöbalken till det sammanhängande system för slutförvaring av använt kärnbränsle och kärnavfall som Kärnbränsleförvaret ingår som en del av (KBS-3-målet). Kommunfullmäktige i Östhammars kommun tillstyrkte Kärnbränsleförvaret i oktober 2020 och i januari 2022 meddelade regeringen tillåtlighet för verksamheten.

I den här aktuella ansökan (Tilläggsansökan) uppger SKB att de under det fortsatta arbetet med planeringen av Kärnbränsleförvaret identifierat behov av att genomföra vissa ytterligare åtgärder och verksamheter som inte tidigare ingått i prövningen och därmed inte omfattas av regeringens tillåtlighetsbeslut. De tillkommande åtgärderna och verksamheterna är bland annat deponering av bergmassor, grundvattenbortledning från ovanmarksanläggning och uppförande och drift av en anläggning för betongtillverkning.

Östhammars kommun yttrade sig den 24 oktober 2023 över Tilläggsansökan (KS § 204, 2023-10-24).

SKB lämnade den 19 december 2023 in ett bemötande av inkomna synpunkter med bilagor till Mark- och miljödomstolen. Östhammars kommun med flera har nu getts möjlighet att lämna synpunkter på dessa handlingar.

Huvudförhandling planeras att hållas mellan den 20 och 24 maj 2024. Vid förhandlingen planeras även KBS-3-målet att hanteras.

Viktiga frågor för Östhammars kommun

Östhammars kommun har tillstyrkt Kärnbränsleförvaret inom ramen för prövningen av KBS-3-målet. Kommunen har förståelse för att det genom den fortsatta projekteringen av Kärnbränsleförvaret uppkommit behov av tillkommande och förändrade åtgärder och arbeten och har därför principiellt ingen invändning mot Tilläggsansökan. Östhammars kommun anser dock, vilket kommunen betonade i sitt yttrande i oktober 2023, att det är viktigt att det i respektive mål är tydligt beskrivet vilka villkor, åtaganden och skyddsåtgärder som gäller för respektive verksamhet så att det är tydligt vad som prövats i respektive mål.

Östhammars kommuns synpunkter

Östhammars kommun noterar att SKB i sitt bemötande tillmötesgått kommunen i flera frågor och inkommit med förtydliganden som till viss del besvarat kommunens frågor. SKB har även kompletterat ansökan med yrkande om artskyddsdispens till följd av arbeten för vattenverksamhet i naturmark och till följd av anläggande av anslutningsväg till den nya bron. Kommunen framför nedan vissa återstående synpunkter och önskemål om förtydliganden från SKB.

SKB:s yrkanden

Östhammars kommun har fortsatt inga synpunkter vad gäller SKB:s yrkanden om tillstånd enligt punkterna A.1 och A.2, men önskar fortfarande förtydliganden gällande yrkandet om tillstånd till grundvattenbortledning vilket utvecklas nedan.

Vad gäller SKB:s yrkanden enligt punkten A.3 vidhåller kommunen sin inställning, det vill säga kommunen har inte några synpunkter på yrkandena med undantag för att kommunen kan godta verkställighetsförordnande endast under förutsättning att de förslag till skyddsåtgärder och villkor som kommunen föreslår tillmötesgås.

Östhammars kommun har inte några synpunkter vad gäller SKB:s yrkande avseende artskyddsdispens.

Deponiverksamhet

Deponins utformning och omfattning

Östhammars kommun efterfrågade i sitt yttrande i oktober 2023 ett förtydligande avseende om massorna på bergupplaget enbart kommer utgöra bergupplag eller deponi i sin helhet eller om upplagda massor vid någon tidpunkt kan komma att utgöra bergupplag och deponi inom olika delar av upplaget.

SKB har i sitt bemötande (punkt 25) anfört att bergupplaget kommer att nyttjas för lagring av bergmassor och att det definitionsmässigt kommer att utgöra en deponi om och när bergmassorna är att betrakta som avfall. Bergupplaget avses inte avgränsas i olika delar. SKB har vidare anfört att om deponering av avfall påbörjas kommer villkoren för deponiverksamheten gälla fullt ut för den verksamhet som bedrivs vid bergupplaget.

Östhammars kommun har förståelse för att SKB på grund av lagstiftningens utformning behöver söka tillstånd till deponiverksamhet för bergupplaget men det är enligt kommunen angeläget att deponiverksamheten inte hindrar ett ändamålsenligt nyttiggörande av massorna. Flera större etableringar är på gång i Norduppland och det kan komma att innebära ett relativt stort behov av massor lokalt och regionalt. Ur ett resurshushållningsperspektiv anser kommunen att det är av stor vikt att i möjligaste mån säkerställa att överskottsmassor från SKB blir tillgängliga för anläggningsprojekt i närområdet.

Kommunen uppfattar, bland annat med utgångspunkt i punkt 33 i SKB:s bemötande, att SKB så långt som möjligt planerar för att finna avsättning för massorna och därmed undvika att de blir att betrakta som avfall, vilket kommunen ser positivt på. Kommunen ser dock att det sannolikt finns en risk att det vid något tillfälle inte kommer finnas avsättning för massorna och att de därmed kommer att bli att betrakta som avfall.

Östhammars kommun önskar mot bakgrund av ovanstående fortsatt ett förtydligande från SKB avseende hur bedömningen av när bergupplaget utgör ett bergupplag och när det utgör en deponi avses göras och vad det innebär avseende möjligheterna till nyttiggörande av massorna.

Hantering av lakvatten

I sitt yttrande i oktober 2023 efterfrågade kommunen ett förtydligande från SKB angående om hantering av lakvatten kommer att samordnas med reningen av kvävehaltigt länsvatten eller inte.

SKB har i sitt bemötande (punkt 29) anfört att behandlingen av lakvattnet kommer vara den samma oavsett om bergupplaget utgör en deponi eller inte och att hantering och rening av lakvattnet därför omfattas av den provotid som SKB föreslår i KBS-3-målet. Kommunen noterar dock att provotidsvillkoret avseende utsläpp till vatten i KBS-3-målet (villkor BU1 med tillhörande provotidsföreskrifter BP1-5 samt delegation BD4, se bilaga K:37) inte ingår i de villkor som SKB föreslår i detta mål.

Östhammars kommun anser att om hantering och rening av lakvatten från deponin ingår i provotidsförfarandet i KBS-3-målet, trots att själva deponiverksamheten prövas i detta mål, bör motsvarande villkor gällande provotid, provisoriska föreskrifter och bemyndigande avseende utsläpp till vatten även ingå i detta mål.

Betongtillverkning och hantering av processvatten

Östhammars kommun har i yttrande i oktober 2023 efterfrågat information om varifrån SKB avser att hämta vatten till betongtillverkningen samt efterfrågat

förtydligande gällande vilken rening som avses med ”lämplig rening” och hur denna avses kontrolleras och regleras.

SKB har i sitt bemötande (punkt 35) anfört att bolaget preliminärt bedömer att vatten från den tillståndsgivna anläggningen för vattenuttag och avsättning vid Stora Asphällan ger utrymme för att försörja nu ansökt betongtillverkning med vatten. Anläggningen vid Stora Asphällan anges dock enbart som en preliminär vattenkälla och ingen alternativ källa anges.

Tillgången på grund- och ytvatten av god kvalitet är begränsad i Östhammars kommun och med utgångspunkt i detta har kommunen återkommande i SKB:s prövningar i Forsmarksområdet efterfrågat klargörande om hur SKB avser att lösa olika vattenbehov. Kommunen anser att det behöver vara klargjort varifrån vatten till betongtillverkningen avses hämtas innan tillstånd att tillverka betong kan ges.

Östhammars kommun vidhåller mot bakgrund av detta sitt önskemål om att SKB ska förtydliga varifrån vattnet till betongtillverkningen avses hämtas.

SKB har vidare anfört (punkt 35 i bemötandet) att utsläpp till vatten från betongtillverkningen kommer följas upp enligt kontrollprogrammet och beroende på kvalitet antingen renas eller transporteras till en extern mottagare. SKB har vidare anfört att bolaget kan godta att tillsynsmyndigheten bemyndigas att föreskriva ytterligare villkor om hantering av vatten från betongtillverkningen, om tillsynsmyndigheten bedömer att det är lämpligt.

Östhammars kommun anser att det är lämpligt att tillsynsmyndigheten bemyndigas att föreskriva ytterligare villkor om hanteringen av vatten från betongtillverkningen men avvaktar att lämna ytterligare synpunkter i denna fråga till dess tillsynsmyndigheten angett sin inställning.

Grundvattenbortledning ovan mark

Återinfiltration

Östhammars kommun har i sitt yttrande i oktober 2023 efterfrågat en redovisning från SKB angående vilka krav som ställs på länshållningsvattnet innan återinfiltration kan ske samt hur vattnet ska hanteras om det inte uppnår dessa krav.

SKB har i sitt bemötande (punkt 44) anfört att återinfiltration av länshållningsvattnet från ovanmarksanläggningens schakter i omgivande mark inte primärt är avsett som en skyddsåtgärd för att motverka grundvattenavsänkning utan snarare en försiktighetsåtgärd och ett sätt att avleda länshållningsvattnet. SKB har även anfört att det är fråga om relativt begränsade och opåverkade vattenmängder samt att återinfiltrationen inte bedöms ha någon väsentlig betydelse för grundvattentillgången i omgivande naturområden.

Även om det rör sig om relativt begränsade och opåverkade vattenmängder, och oavsett anledningen till att länshållningsvattnet återinfiltreras i mark, anser kommunen att SKB bör kunna redogöra för planerad hantering och kontroll av länshållningsvattnet.

Östhammars kommun önskar ett förtydligande från SKB avseende vad SKB menar med att vattenmängderna är opåverkade. Kommunen vidhåller även att

det finns ett behov av förtydligande från SKB avseende vilken kvalitet länshållningsvattnet ska ha för att kunna avledas genom återinfiltration samt hur länshållningsvattnet avses hanteras och avledas om återinfiltration inte bedöms lämpligt. SKB bör åtminstone kunna redogöra för hur omhändertagandet av länshållningsvattnet avses kontrolleras.

Kommunen noterar vidare att SKB i Tilläggsansökan, vad avser vattenverksamhet enligt 11 kap. miljöbalken, yrkat tillstånd till grundvattenbortledning för Kärnbränsleförvarets ovanmarksdelar samt för åtgärder i vattenområden i syfte att anlägga rening i våtmark. Kommunen uppfattar dock inte att SKB i nu aktuellt mål yrkat tillstånd att tillföra länshållningsvattnet, eller annat vatten, i omgivande mark.

Östhammars kommun önskar att SKB förtydligar hur återinfiltrationen avses ske. Kommunen önskar vidare ett förtydligande avseende om SKB menar att tillförsel av vatten inte utgör en tillståndspliktig åtgärd samt motivering för detta.

Underlag till grund för prövningen

SKB har, efter önskemål om förtydligande från Östhammars kommun, i sitt bemötande (punkt 44) tydliggjort att yrkandet om bortledning av grundvatten i nu aktuellt mål avser länshållning av schakter i ovanmarksanläggningen, medan bortledning av grundvatten för undermarksanläggningen hanteras genom yrkande i KBS-3-målet.

SKB har även anfört att grundvattenbortledning vid schaktning ovan mark i samband med anläggningsarbetena och dess konsekvenser har beskrivit i KBS-3-målet men att det i samband med den fortsatta planeringen har identifierats ytterligare behov av schaktning i jord. För tydlighetens skull har SKB därför hänfört all grundvattenbortledning från ovanmarksanläggningens schakter till Tilläggsansökan.

Östhammars kommun har förståelse för att behov av ytterligare schakter uppstår under tiden som projekteringen fortskridit och att det lett till att yrkande om grundvattenbortledning från ovanmarksanläggningen utökats. Kommunen anser dock, mot bakgrund av den uppdelning som gjorts i två olika mål, att det inte är tydligt vad som utgör prövningsunderlag för nu aktuellt mål och den grundvattenbortledning som avses prövas inom ramen för detta mål.

Miljökonsekvenserna för bortledningen ovan mark är, såvitt kommunen uppfattar det, i dagsläget uppdelade och beskrivna i två olika mål. Även om miljökonsekvenserna är beskrivna tillräckligt och samtliga handlingar tillsammans utgör ett tillräckligt underlag för prövningen anser kommunen att det i framtiden kan uppstå problem avseende vad som anses prövats inom respektive mål och vilket underlag som domstolen baserat respektive prövning på. Till exempel hänvisar SKB i sitt bemötande till en bilaga till miljökonsekvensbeskrivningen i KBS-3-målet (Vattenverksamhet i Forsmark del 2 (R10-15)) där grundvattenbortledningen vid schaktning ovan mark har beskrivits. Östhammars kommun uppfattar inte att denna handling har getts in i nu aktuellt mål.

Östhammars kommun önskar mot bakgrund av ovanstående att SKB ger in en summering av de handlingar som SKB anser utgör prövningsunderlag för verksamheterna i Tilläggsansökan, likt bilaga K:10 i KBS-3-målet.

SKB:s villkorsförslag

Allmänt villkor (villkor 1)

SKB har föreslagit ett allmänt villkor som innebär att verksamheten ska utföras i huvudsaklig överensstämmelse med vad som angetts i ansökan och vad sökanden åtagit sig i målet.

Östhammars kommun framförde i sitt yttrande i oktober 2023 inga särskilda synpunkter på utformningen av villkoret men noterade att det i Tilläggsansökan genomgående hänvisas till beskrivningar i KBS-3-målet vilket kan medföra oklarheter kring vad SKB kan anses ha åtagit sig i det här aktuella målet.

Kommunen efterfrågade därför en sammanställning av åtaganden i Tilläggsansökan, vilket SKB har gett in i samband med bemötandet (bilaga B). Östhammars kommun noterar dock att SKB i aktuellt mål även gett in bilaga K:40, vilken avser åtaganden i KBS-3-målet.

Östhammars kommun önskar ett förtydligande från SKB avseende om dessa åtaganden även utgör åtaganden i Tilläggsansökan.

Villkor likalydande de i KBS-3-målet

SKB har föreslagit att frågor rörande buller, trafik, damning, avfallshantering och utsläpp till vatten regleras med villkor likalydande de som SKB har föreslagit för Kärnbränsleförvaret i KBS-3-målet. De villkor gällande utsläpp till vatten som SKB nämner i punkt 76 i bemötandet är dock enbart villkor B12 och villkor B13 som avser sanitärt spillvatten och dagvatten.

Östhammars kommun är positiv till att SKB föreslagit villkor för att reglera detta men för att undvika missförstånd och för att språkligt och innehållsmässigt anpassa villkoren till aktuella verksamheter i Tilläggsansökan anser kommunen att det hade varit lämpligt med en sammanställning av samtliga villkor som föreslås i aktuellt mål.

Östhammars kommun önskar att SKB inger en sammanställning av samtliga villkor som SKB föreslår ska reglera verksamheterna i Tilläggsansökan.